

**Rapport van aanbevelingen
welzijnsproblematiek in de
bedrijfsmatige konijnenhouderij**

Den Haag
oktober 1997

Leden van de Werkgroep bedrijfsmatig houden van konijnen:

Dhr. G.M.J. Baars	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Milieu, Kwaliteit en Gezondheid
Dhr. Ir. E.A.M. Bokkers	Uitvoerder van het literatuuronderzoek
Mw. Drs. M.H. van der Hage	Universiteit Utrecht, Faculteit Diergeneeskunde, afdeling Bijzondere Dieren
Dhr. H.I.J. van Haren	Nederlandse Organisatie van Konijnenhouders
Dhr. F.H. Hurkmans	Nederlandse Organisatie van Konijnenhouders
Mw. Ir. M. de Jong	Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Mw. Drs. A.M.P. Kersten	Landbouwuniversiteit Wageningen, Vakgroep Veehouderij, Sectie Ethologie
Dhr. Drs. Mr. H. Lommers	Raad voor Dierenaangelegenheden (voorzitter)
Dhr. Dr. Ing. R. Meijerhof	Praktijkonderzoek Pluimveehouderij
Dhr. J. Voet	Informatie en Kennis Centrum Landbouw
Dhr. H.M.A. Willemse	Produktschappen Vee, Vlees en Eieren

Raad voor Dierenaangelegenheden
Werkgroep bedrijfsmatig houden van konijnen
Schenkweg 60
Postbus 90428
2509 LK Den Haag
Tel. 070-3785266

Rapport van aanbevelingen

Het doel van het rapport "Welzijnsproblematiek in de bedrijfsmatige konijnenhouderij" is om op basis van reeds bestaande wetenschappelijke kennis een overzicht te geven van de welzijnsproblematiek in de bedrijfsmatige konijnenhouderij. Daarbij is uitgegaan van het feit dat welzijnsproblemen te herkennen zijn aan bepaalde symptomen. Naast het signaleren van de welzijnsproblematiek komen in het rapport in een aantal gevallen mogelijkheden tot verbeteringen of aanpassingen van huisvestingssystemen naar voren die de problematiek kunnen verminderen.

Over het rapport is in de Werkgroep bedrijfsmatig houden van konijnen gesproken en is geprobeerd overeenstemming te bereiken met betrekking tot aanbevelingen om het welzijn van bedrijfsmatig gehouden konijnen te verbeteren. Dat is op een aantal punten gelukt. De Werkgroep is van mening dat gestreefd moet worden naar een geïntegreerde aanpak, waarbij een kooi/huisvesting/houderij voor konijnen wordt ontwikkeld waarin de hoofdpunten uit de onderstaande aanbevelingen geïntegreerd worden opgenomen.

Over de volgende aanbevelingen is de Werkgroep het eens geworden:

Aanbevelingen

1. Voetzoolproblemen bij fokkonijnen dienen te verdwijnen.
Fokkonijnen hebben veelvuldig voetzoolbeschadigingen. Deze beschadigingen vormen een belangrijke reden voor de uitval van fokdieren. Als hoofdoorzaak kan worden aangewezen de huisvesting op draadgazen bodems. Naar de mening van de Werkgroep kunnen echter ook selectie en het inkruisen van konijnen met veel voetzoolbeharig een grote rol spelen om de problemen te helpen voorkomen.
2. Konijnen hebben de behoefte om langdurig te fourageren en daarbij te knagen. Dit is in de huidige kooihuisvesting niet mogelijk. Ruwvoer, naast pellets, komt aan die behoeften en normale voedingsgewoonte tegemoet. Bovendien heeft ruwvoer een reducerende werking op abnormale gedragingen als stereotypieën en pelsbijten en voorkomt het de vorming van haarballen in het maagdarkanaal. Bij voedsters kan stro een belangrijke functie vervullen als nestbouw materiaal. Daarom zouden konijnen permanent de beschikking moeten krijgen over los stro.
3. Het vloeroppervlak moet zoveel mogelijk leefruimte verschaffen.
4. De huidige hoogte van de kooi voldoet niet aan de gedragsmatige en fysieke behoeften van het konijn. De volwassen dieren en oudere vleeskonijnen kunnen niet normaal in de kooi zitten (normale zitpositie) en kunnen niet rechtop op hun achterpoten staan (oprichten of zekeren). Bepaald poetsgedrag, waarbij het konijn zich opricht, is ook niet mogelijk.
Kooien moeten, op zijn minst gedeeltelijk, een zodanige hoogte hebben dat de dieren voor een belangrijk deel in staat zijn zich op te richten.

5. Zogende voedsters zouden een beschutte, verduisterde plek dienen te hebben waar het konijn zich terug kan trekken bij een verstoring. Een rustige ligplek is belangrijk voor het konijn om te kunnen voldoen aan de intentie om te vluchten en te rusten.
Deze plek hoeft niet op een dusdanige plaats in de kooi te liggen dat het konijn “uit het zicht” verdwijnt. Indien gewenst, moet de konijnenhouder overzicht over de dieren kunnen houden. Wel moet als eis gesteld worden dat de plek zodanig in de kooi wordt aangebracht dat deze goed kan worden schoongemaakt, waardoor de kooi voldoende hygiënisch blijft.
6. Het konijn is een sociaal dier dat, als het mogelijk is, vooral tijdens rustperiodes het gezelschap van soortgenoten opzoekt. In ieder geval moeten jonge konijnen tot de geslachtsrijpe leeftijd gehuisvest worden in groepen en niet-zogende voedsters zoveel mogelijk in paren.
7. De kooi zou verrijkt moeten worden met bijvoorbeeld stukken hout die op zekere hoogte aan de zijwand van de kooi zijn vastgemaakt. De konijnen kunnen erop exploreren en knagen waardoor het optreden van abnormaal gedrag gereduceerd wordt.
8. De nestkast moet op een dusdanige manier geconstrueerd zijn dat gestoord nestgedrag voorkomen wordt. Voedsters zogen de jongen namelijk soms onregelmatig en brengen veel bezoeken aan het nest zonder te zogen.
9. Het stimuleren van de eirijping en het stelselmatig opwekken van de ovulatie met behulp van een injectie met bepaalde hormonen moeten niet worden gestimuleerd.
10. Maagdarmstoornissen en luchtwegaandoeningen zijn de meest voorkomende gezondheidsproblemen. Een goede hygiëne, een juist stalklimaat, goede omgang met de dieren en zorgvuldige controle spelen een rol bij het voorkomen van gezondheidsproblemen. Meer voorlichting richting de konijnenhouder en het opzetten van een deugdelijke eerste- en tweedelijns gezondheidszorg is op dit punt noodzakelijk. Daarnaast dienen er voldoende geregistreerde diergeneesmiddelen voor de gehouden konijnen beschikbaar te komen.
11. Er dient een gedragscode ontwikkeld te worden waarin onder meer tot uitdrukking dient te worden gebracht,
 - dat niet doorgefokt mag worden met konijnen die bepaalde problemen hebben, zoals voetzoolproblemen, een slechte moederzorg of een bovenmatig angstgedrag,
 - dat ernstig zieke dieren die niet meer te transporteren zijn op het bedrijf gedood moeten worden en
 - dat de konijnenhouder een meldingsplicht heeft met betrekking tot met name genoemde ziekten.

Onderzoeksvragen

Naar aanleiding van de literatuurstudie en discussies in de Werkgroep was het mogelijk een aantal onderzoeksvragen te formuleren. Deze onderzoeksvragen hebben, naar de mening van de Werkgroep, niet alle dezelfde prioriteit. Daarom zijn ze gesplitst in twee groepen. De eerste groep heeft de hoogste prioriteit en daarmee zou op korte termijn al aangevangen moeten worden.

Hoge prioriteit:

- * Vervolgonderzoek is nodig om de problematiek rond de hoog frequente nestkastbezoeken van de voedsters en het gestoorde zoogpatroon verder uit te diepen.
- * Meer gericht praktijkonderzoek is nodig naar alternatieven voor draadgazen bodems.
- * Gericht onderzoek is nodig naar de mogelijkheid van groepshuisvesting van voedsters.
- * Onderzoek is nodig om de kennis over gezondheidsproblemen bij de bedrijfsmatig gehouden konijnen te vergroten.

Resterende onderzoeksvragen:

- * Onderzoek is nodig met betrekking tot de vraag of stukken hout of andere producten kunnen dienen als kooiverrijking. Het is niet bekend of alle houtsoorten evengoed voldoen; dit in verband met verschillende houtgeuren.
- * Kwantitatieve gegevens met betrekking tot productiekenngetallen, uitvalsoorzaken, abnormaal gedrag en gezondheid in de bedrijfsmatige konijnenhouderij ontbreken nogal eens. Aanvullend onderzoek is nodig om deze kwantitatieve gegevens te verzamelen en te verwerken. Problemen kunnen hierdoor beter in kaart worden gebracht en mogelijke oplossingen worden aangegeven. Gekeken moet worden of studenten niet voor deze gegevensverzameling ingeschakeld kunnen worden.
- * Onderzoek is nodig naar alternatieven die eventuele injecties met hormonen overbodig maken. De Dierenbescherming meent dat dergelijk onderzoek overbodig is.
- * Onderzoek is nodig naar de wijze waarop voor de zogende voedster een beschutte, verduisterde plek in de kooi geconstrueerd kan worden (zie aanbeveling 5).

Nadere uitwerking

Naar aanleiding van de voorgaande aanbevelingen is gediscussieerd over de wijze waarop de aanbevelingen gerealiseerd kunnen worden. Daarover bestaan tussen de Nederlandse Organisatie voor Konijnenhouders (NOK) en de Dierenbescherming (DB) verschillen van mening met betrekking tot de volgende punten:

Aanbeveling 1

De DB is van mening dat het onderzoek naar alternatieve bodems niet binnen afzienbare tijd afgerond zal zijn en meent dat op de korte termijn een matje in de kooi verplicht gesteld zou moeten worden. Hiermee kan naar haar overtuiging al op korte termijn het aantal en de ernst van voetzoolbeschadigingen verminderd worden.

Voetzoolbeschadigingen doen zich bij vleeskonijnen niet voor, maar de dieren geven wel duidelijk de voorkeur aan andere bodems boven de draadgazen bodem. Daarom zouden naar de mening van de Dierenbescherming voor vleeskonijnen bodems van alleen draadgaas op termijn verboden moeten worden.

Naar de mening van de NOK voldoen alternatieve bodems tot nu toe niet wat betreft hygiëne en zijn ze niet onderzocht op het doorlaten van ongebruikt stro (zie punt 2). Daarom zouden draadgazen bodems (van minimaal 2,05 mm draaddikte) nog niet verboden mogen worden, totdat alternatieve bodems een technisch en economisch aanvaardbaar resultaat geven.

Aangezien nog niet overal draadgazen bodems gebruikt worden met een minimale draaddikte van 2,05 mm zou als minimumeis gesteld moeten worden dat alle bodems binnen 1 jaar tenminste een draaddikte van 2,05 mm dienen te hebben, of indien de kooien eerder vervangen worden, de bodems bij die vervanging de gewenste draaddikte dienen te krijgen.

Aanbeveling 2

De DB is van mening dat het stro dagelijks vers dient te worden verstrekt. De dagelijkse verstrekking van nieuw stro vormt een positieve prikkel op het gedrag van de konijnen.

De meerderheid van de Werkgroep staat niet afwijzend tegenover het drie keer per week verstrekken van een portie los stro die voldoende is voor twee dagen. Het dagelijks verstrekken van stro stuit op bezwaren vanwege de grote arbeidsinspanning die ermee gepaard gaat. Echter, de konijnenhouders die hiermee problemen ondervinden (mestafzet, allergieën, etc.) moeten de mogelijkheid krijgen om in dat geval te voldoen aan de aanbeveling zoals die onder punt 7 wordt genoemd.

Het beschikbaar stellen van stro is namelijk niet geheel zonder gevaren. Wanneer het nog vrij vers stro is, is het niet onmogelijk dat het een overbrenger is van een besmettelijke ziekte zoals VHD of Salmonellose. Is het stro niet van beste kwaliteit of ouder aan het worden dan neemt de stofuitstoot aanmerkelijk toe met gevolgen voor de ademhalingswegen van het konijn.

Aanbeveling 3

Het NOK vindt een kooi met een minimum vloeroppervlak van 2000 cm² voldoende voor een volwassen konijn zonder jongen. Dat houdt in dat de meest gangbare wachtkooien onmogelijk worden gemaakt. Kooien die hier niet aan voldoen zouden binnen 5 jaar, of indien de kooien eerder vervangen worden bij die vervanging, vervangen moeten worden.

De DB is van mening dat op zo kort mogelijke termijn kooien kleiner dan 3000 cm² verboden zouden moeten worden. Voor met name de middelzware rassen zou daarnaast over 10 jaar, te rekenen vanaf nu, een minimum vloeroppervlak van 6000 cm² voorgeschreven moeten worden.

Aanbeveling 4

Om in eerste instantie aan die eis tegemoet te komen zou naar de mening van de meerderheid van de Werkgroep de hoogte van de kooi vergroot moeten worden tot 50 cm over de helft van de kooi en de rest 30 cm, of tot 45 cm over de gehele kooi voor de voedsters, rammen en opfokvoedsters. Kooien die hier niet aan voldoen zouden binnen 10 jaar vervangen moeten worden, of indien de kooien eerder vervangen worden bij die vervanging. (Het gaat hierbij met name om de zogenaamde "wachtkooien").

De DB wenst dat de gehele kooi tot minstens 50 cm verhoogd wordt, zodat de mogelijkheid ontstaat een ligplankje in de kooi aan te brengen (zie ook aanbeveling 5).

Aanbeveling 5

De DB meent dat aanbeveling 5 zo uitgelegd dient te worden dat halverwege de kooi aan de wand een ligplankje wordt aangebracht zodat een ruimte van ongeveer 25 cm boven en 25 cm onder het ligplankje ontstaat. Dit heeft mede tot doel om de fysiologische capaciteit van het bewegingsapparaat te handhaven.

Het NOK en de deskundige op het gebied van de gezondheid betwijfelen of de eisen van de hygiëne met een dergelijk ligplankje in de kooi voldoende gewaarborgd kunnen worden. De NOK is verder van mening dat in een konijnenhouderij waar een goed management wordt gevoerd (wat bijna altijd het geval is) geen of nauwelijks verstoring plaatsvindt. Daarom vindt de sector dat de nadruk moet komen te liggen op aanbeveling 6, waardoor aanbeveling 5 op termijn overbodig wordt.

Aanbeveling 6

Het NOK is met betrekking tot aanbeveling 6 van mening dat nog veel onderzoek naar groepshuisvesting nodig is, omdat blijkt dat groepshuisvesting voor voedsters om economische en technische redenen nog niet haalbaar is. De sector staat positief tegenover groepshuisvesting, indien dit in EG-verband wordt voorgeschreven. Ze vindt dat onderzoek naar groepshuisvesting dan ook de hoogste prioriteit moet krijgen, zodat alle tussenmaatregelen, zoals genoemd in aanbeveling 5, achterwege kunnen blijven. Vleeskonijnen worden in Nederland al in groepen gehuisvest. Het individueel afmesten van konijnen kent men hier niet. Dat dient ook zo te blijven. De groepen dienen minimaal 6 konijnen te bevatten met een oppervlakte van 520 cm² per konijn. Tevens zou er onderzoek

naar omgevingsverrijking gestart moeten worden.

De DB wenst vast te houden aan normen geïnspireerd op de Zwitserse wetgeving. De oppervlakte per dier in groepen van minder dan 40 dieren dient te liggen op 1000 cm² bij een gewicht onder 1,5 kg en op 1500 cm² bij een gewicht boven 1,5 kg. De oppervlakte per dier in groepen van meer dan 40 dieren dient te liggen op 800 cm² bij een gewicht onder 1,5 kg en op 1200 cm² bij een gewicht boven 1,5 kg.

Aanbeveling 7

De Werkgroep is van mening dat stro bijvoeren voldoet aan de eventuele behoefte van exploreren en knagen. Volgens het NOK zouden echter die konijnenhouders die problemen ondervinden met het verstrekken van stro (problemen met mestafzet, allergieën, etc.) als alternatief moeten kunnen kiezen voor het aanbrenge van hout of evt. een ander object om op te knagen (onderzoek naar welk soort hout of een ander soort object moet gedaan worden).

De DB is van mening dat het verstrekken van hout niet als alternatief maar als aanvulling op het verstrekken van stro moet plaatsvinden (zie aanbeveling 2).

Aanbeveling 8

De Werkgroep meent dat tenminste 3 dagen voor het werpen en tijdens de zoogperiode de nestkasten voorzien dienen te zijn van voldoende stro. Bij voorkeur zouden de voedsters zelf hun nest van stro moeten kunnen maken.

Het NOK wijst het verplicht stellen van het voorzien van de nestkasten met stro af, omdat deze nestkasten dan sneller bevuild zouden raken en er ook een grotere jongensterfte op zou treden omdat er jongen zouden zijn die in het stro bekneld raken.

Aanbeveling 9

De DB wenst uit te spreken dat ze tégen de genoemde behandelingen met bepaalde hormonen is.